

SOMOGYACSA

Településképi Arculati Kézikönyv

2019

TARTALOM

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ	3
SOMOGYACSA BEMUTATÁSA	4
ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK.....	8
TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERÚ TERÜLETEK.....	12
A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK.....	17
JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK	35
JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK	44

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

1

Kedves Olvasó!

A 2016. évi LXXIV. törvény a településkép védelméről markáns változást hozott mindennapi életünkben, hiszen egy rendezettebb jogszabályi környezetet teremt az épített- és táji környezet számára a településeken. Ez azt is jelenti, hogy a településkép védelméről minden településen, immár külön, helyi rendeletet kell alkotni, ami a helyi építési szabályzat mellett fontos szabályozó elem lesz főként az építkezések, átalakítások, felújítások során. A helyi településképi rendelet megalkotásához, jelen Településkép Arculati Kézikönyv nyújtja a szakmai alapot.

A Kézikönyv, amit most kezében tart, egy olyan útmutatót jelent, ami közérthető formában hivatott elmondani és elmagyarázni, azokat az építészeti irányokat és javaslatokat, amit a település épülő, fejlődő jövőjében majd az itt élők és a beruházók számára alapul kell venni. Többnyire a „Hogyan?” kérdésre ad egzakt választ, a településen már fellelhető jó példákkal és egyéb magyarázó ábrákkal. Célja, a közérthetőség, a mindennapi felhasználást szolgálja és segíti.

A Kézikönyv egyik legfőbb célja tehát az értékmegőrzés, az épített örökségünk, múltunk megőrzése és annak, jövőbeliségének szilárdabb alapokra helyezése. Bízunk benne, hogy a Kézikönyv valóban használható lesz Ön számára és megfelelő alapot biztosít arra, hogy sikeresen megvalósítsa céljait, ezzel is gazdagítva a települést!

Reméljük, a Kézikönyvet tovább bővíti majd jó példával, ezzel is segítve a Kézikönyv és egyben a település folyamatos fejlődését!

Virág Attila

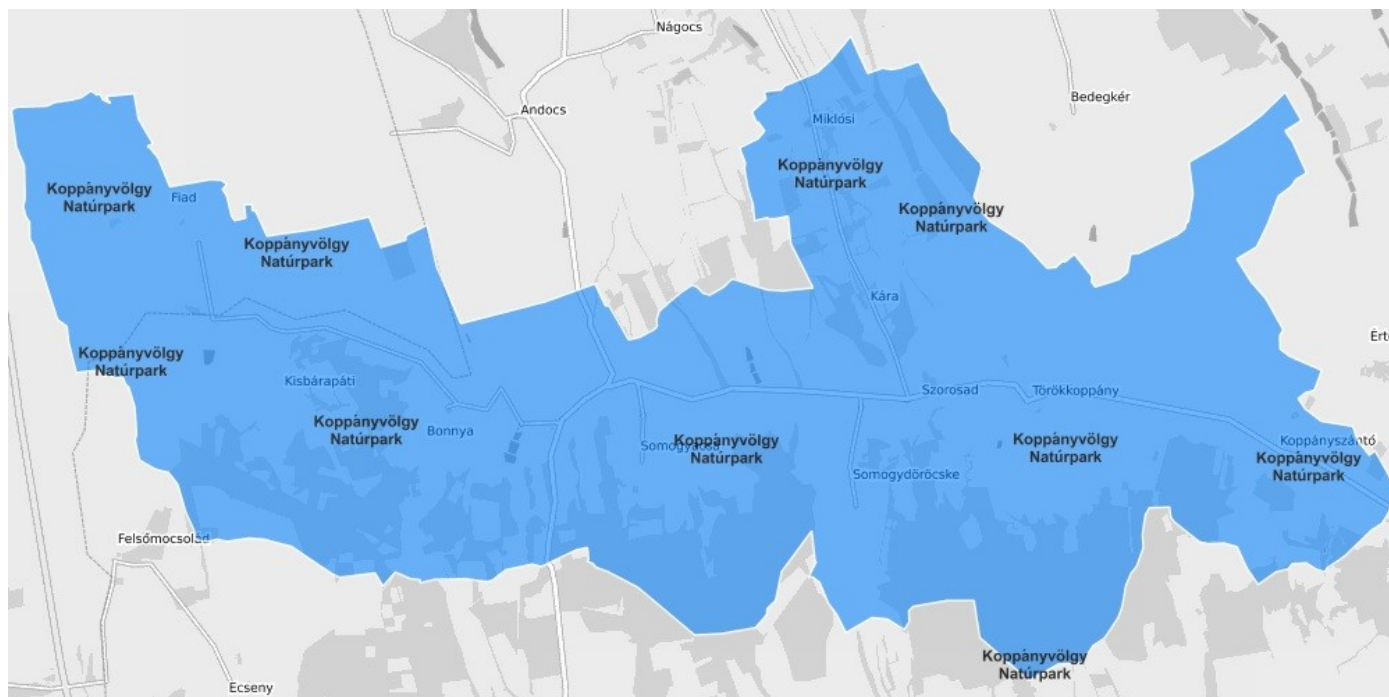
geográfus

SOMOGYACSA BEMUTATÁSA

Somogyacsa a Kelet-Külső-Somogy erdősült dombvidék mezőgazdasági kultúrtáj értékes talajokkal és különféle gazdálkodási formák művelésére alkalmas kitettségű lejtőkkel rendelkező **települése**. A Koppány-patak völgyében 2014-ben tíz település összefogása mentén alakult **Koppányvölgy Natúrpark** szívében, a Koppány-patak egy észak-déli irányú mellékvize, a Bükk úti-patak felett húzódik a **zsákfalú**, de ma hozzá tartozik a főút és a Gerézd-patak, valamint Nágocsi-patak által határolt **Gerézdpuszta** is.

A Koppányvölgy Natúrpark területe (forrás: koppanyvolgy.com):

A Balatontól körülbelül 30 perc autóútra fekvő település legközelebbi M7 csomóponttól számított távolsága is csak 30 km. A járásközpont Tab, mint fontosabb ingázási célpont (KSH, Lechner Tudásközpont) 25 km-re, a nagyobb központ és szintén ingázási partner Kaposvár 35 km-re találhatóak.

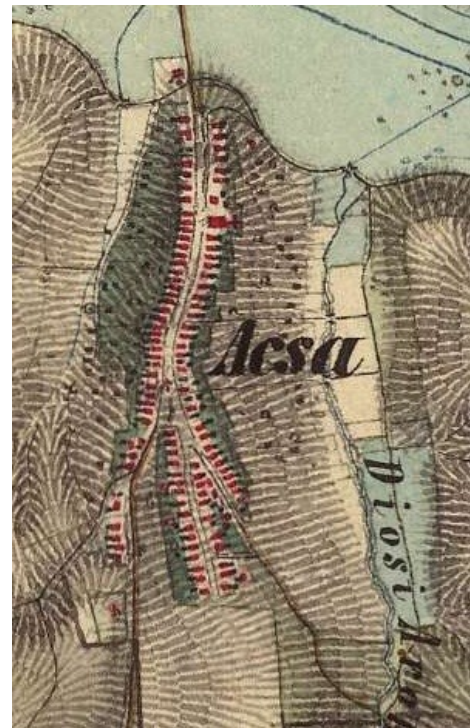
A **javuló elérhetőség mellett megmaradó, viszonylagos érintetlenség** Somogy megye kiterjedt területein előnyös az ökológiai szemléletű, aktív kikapcsolódást kínáló fenntartható, eredeti táji potenciálokat megőrző programturizmus számára. A már említett Koppánvölgy Natúrpark mögötti szellemiség egyik fő célja is ennek fejlesztése, aminek alappillére az épített és természeti környezet értékeinek megismertetése, megóvása.

Történet, településfejlődés

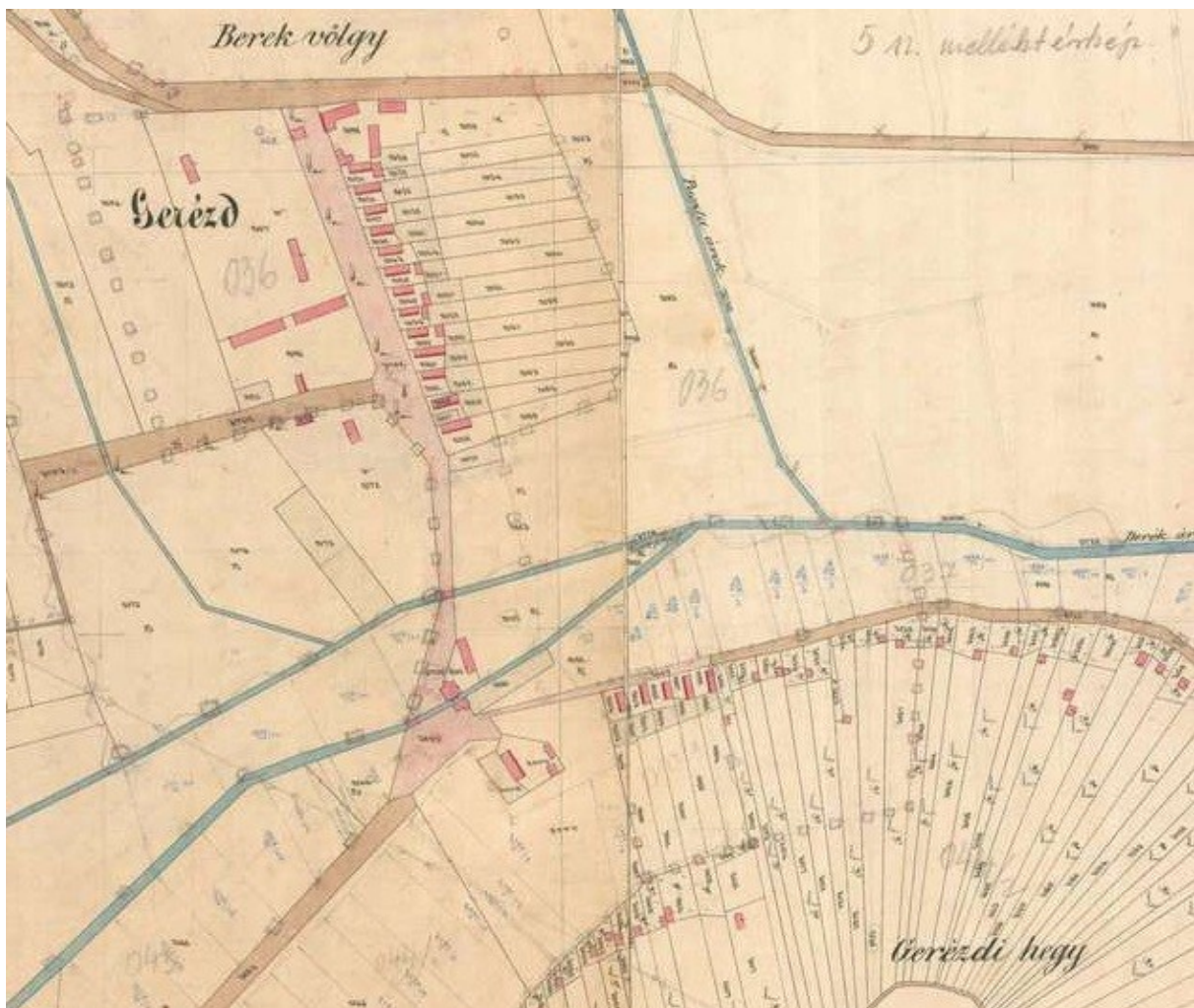
A falu első írásos említése a 15. század elejéről maradt fenn, ám ahogy a térség kisebb falvai úgy e falu is teljesen elnéptelenedett a hódoltság idejében, továbbá a falutól nyugatra található Pogány-domb gerincen álló földvár is eltűnt. A korai Gerézd ugyanerre a sorsra jutott. A 18. században az újrakezdéshez sokácnak érkeztek a térségbe, majd később magyarok és németek is letelepedtek itt. Gerézd ekkor még sokáig puszta marad, Keresztipusztá néven azonban az Öreg-hegy, későbbi szőlőhegy északi lábánál már pár épület ekkor is állt.

A két falumag egyaránt szépen gyarapodott, a kiterjedt szőlőterületeken Gerézdi hegy (Öreg-hegy) és Koczós hegyen (Kócos-hegy) rendkívül **kiterjedt szőlőterületek** alakultak, a pincesorok valódi utcákat alkottak. A kezdetben **egyutcás, fésűs telekrendszerű** magaslatra épült Somogyacsa a morfológiai lehetőségek és a belső területek fontossága miatt eleinte déli irányba terjeszkedett, a természet formáit követő **organikusan fejlődő új utcákra** ágazott szét, melyeket maga a borítókép is szemléltet.

Somogyacsa a 18. század végén és a 19. század első felében (forrás: mapire.eu):

Gerézd és szőlőhegyének északi részlete egy 1859-es kataszteri térképen:

Somogyacsa népessége az 19. század utolsó harmadára már stabilan 1000 fő felett áll, 1200 fő körül mozog, a németajkú lakosság aránya valamivel 10% feletti, ami az építészeti karakteren is érződik. **A századvégi elvándorlások és a nemzetiségi arányok összevetése alapján a módosabb sváb lakosság elvesztését láthatjuk.**

Az első világháború utáni stagnálást a második világhéget követő időszakban rohamos visszaesés követte, az Aranykalász TSZ nem bírt elegendő népességmegtartó erővel. A falu képe így egyöntetű falusias maradt, ám kevés sátoztetős típusházás átépítés és az 1980-as évektől megjelenő kétszintes lakóépület azonban részleteiben átformálta az utcaképeket.

Napjainkban Somogyacsa és Gerézdpuszta is újrafelfedezett területekké váltak, sok házat külföldiek vásároltak meg, újítanak fel. Az aprófalú állandó lakossága 2018 elején 181 fő volt (KSH), a gyerekek jelenleg Törökkoppányba járnak óvodába és iskolába.

Gerézdpusztá az egykori szőlőhegy felől (forrás: koppanyvolgy.com):

Somogyacsa kertes területeivel, a kép jobb felső sarkában a falutól 3 km-re fekvő Gerézdpusztá (forrás: koppanyvolgy.com):

ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK

Épített környezet, települési táj

Somogyacsa területén országos jelentőségű műemléki védelem alatt álló művi, örökségelem nem található. **Helyi védelmet** élvez azonban a római katolikus templom mellett a gerézdpusztai Szent Márton kápolna, számos lakóépület és szakrális, történelmi emlék.

A **Szent Flórián templom** az 1700-as évek második felében építették, az egyhajós csehboltozatos barokk templom így kivételesen értékesnek számít a térségben. tornya későbbi ráépítés (1805) eredménye.

Gerézdpuszta Szent Márton tiszteletére emelt klasszicizáló kápolnája 1892-re készült el. A terület így az Európai Kulturális Útvonallá nyilvánított Via Sancti Szent Márton Út települése.

Helyi értékvédelmi terület a Somogyacsa falu sokáig északi határát kijelölő kálváriadomb az 1780-84 között téglából létesült barokk stációival és idős hársfáival:

Somogyacsa egyedi tájérték kataszterrel is rendelkezik, ebből kiderül, a településen kiemelten figyelnek az értékes fasorokra is, hiszen az egészséges, változatos települési táj fontos telepítő tényező.

Gerézdpusztai idősebb, rendezett utcájának képe, háttérben az Öreg-hegy:

Somogyacsába érkezve is gondozott utcafrontok várnak:

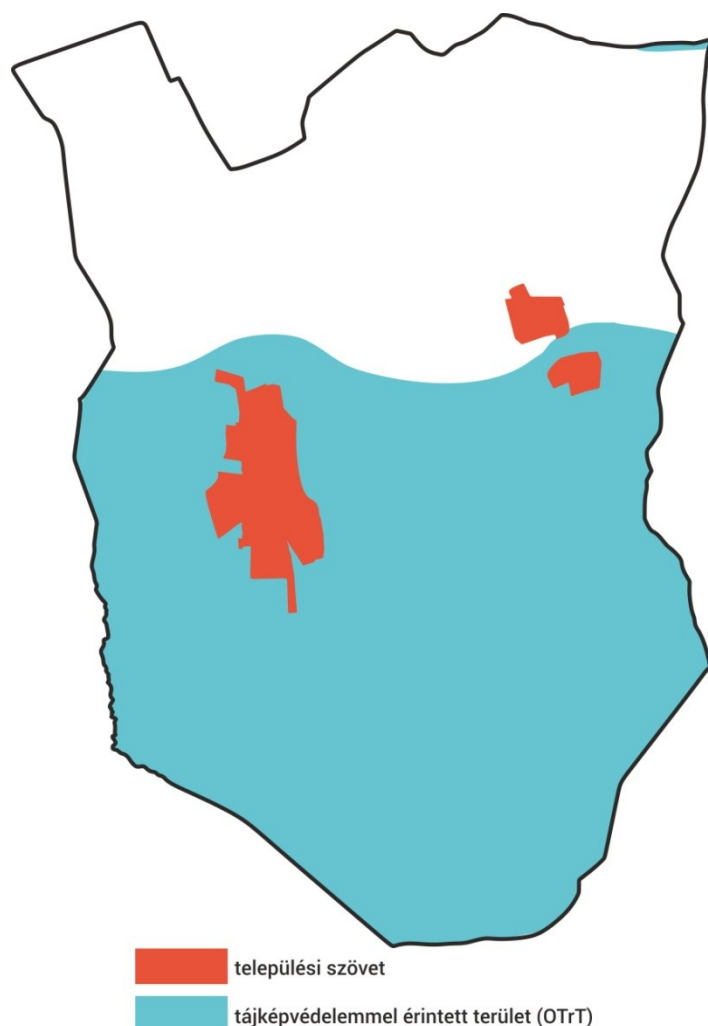

Természeti környezet

A tágas határ észak-déli tagoltsága igen jelentős. A Koppány-pataktól északra jelentős erdő- és nádas- gyepterületek főként a patakok mentén találhatóak, a többi földrészlet főként nagytáblás szántó, legelő.

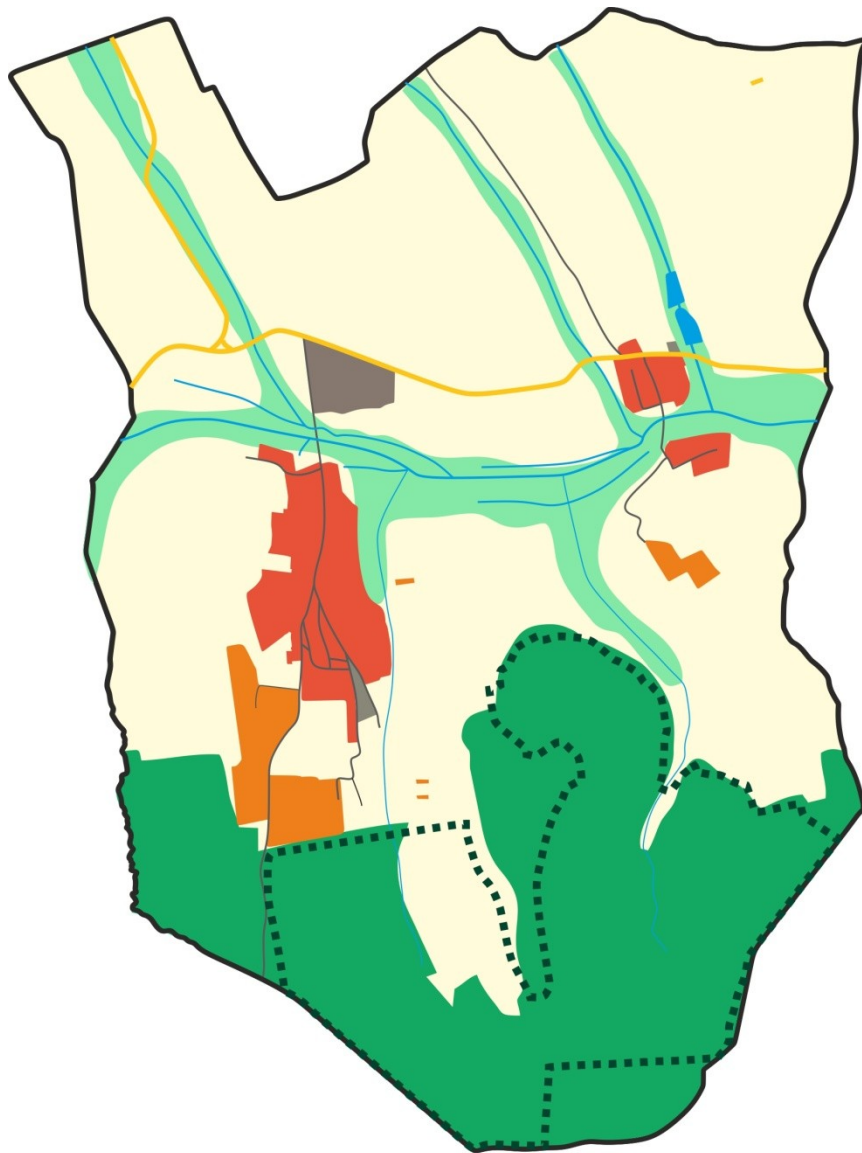
A Koppány-patak vidéke, a Gerézdi-patak és a Nágocsi-patak vonala, valamint az utóbbi vizéből duzzasztott kisebb **gerézdpusztai horgásztavak** a **Nemzeti Ökológiai hálózat ökológiai folyosó** elemei, a kiterjedt déli erdőségek pedig javarészt e hálózat **magterületei**, szinte egészében a Törökkoppányi erdők **Natura 2000** Különleges Természetmegőrzési Terület (HUDD20046) részei. Az európai jelentőségű élőhely jelölő faja a nagy szarvasbogár, kijelölés alapjául szolgáló élőhelytípusai az éger- és kőrisligetek, puhafás ligeterdők, láperdők; illír bükkösök; illír gyertyános-tölgyesek; pannon cseres-tölgyesek. **Az itteni erdőket főként bükk és tölgy elegyek alkotják, de a fenyő és szelídgesztenye foltok is jelentősek, mellettük összefüggő területeket alkotnak az invazív akácok is, melyek azonban kedveznek a méhészeti tevékenységeknek.**

Somogyacsa komplex táji potenciáljai (főként esztétikai, rekreációs, természetvédelmi, mezőgazdasági) miatt közigazgatási területének jelentős része az Országos Területrendezési Terv alapján **Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület.**

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

4

- Falusias lakóterület
- Pincesor, kertes terület
- Gazdasági terület

Természeti terület, egyéb külterület:

- ökológiai folyosó (NÖH)
- magterület (NÖH)
- egyéb külterület
- Natura 2000 terület határa

Egyéb térképi jelek:

- főút
- egyéb út
- víztér
- közigazgatási határ

- 1. Falusias lakóterület**
- 2. Pincesorok, kertes területek**
- 3. Gazdasági területek**
- 4. Természeti területek, egyéb külterület**

Falusias lakóterületek

A kezdetben nagy telekméretekkal kiépült szalagtelkes útifalu egytraktusos oldaltornácos lakóházai jellemzően előkerttel kapcsolódnak az utcához. A később kiépült területek is követik ezt a rendet, ám közben polgári igényű átalakulások is lezajlottak, több „L” alaprajzú és oldalával az utcára néző épület is létesült. Somogyacsa mai népességéhez képest nagy kiterjedésű, szint kivétel nélkül egyszintes lakó- és gazdasági épületek alkotta település.

Falusias jellegét Gerézdpuszta is megőrizte, az újabb Bem utca sem tér el ettől, továbbá úgy látjuk a megújulás is az ehhez történő illeszkedés igényével alakul.

Tervezést tekintve ide tartozik a megújult ravatalozóépülettel rendelkező jelenlegi temetőterület is.

Összetett falukép a központ felől:

Pincesorok, kertes területek

A szőlőművelés település életében betöltött kiemelt szerepe ma is jelentős. A gerézdi területek sajnos sokat zsugorodtak, Somogyacsán pedig területi átrendeződés zajlott le. A korai keleti szőlőhegy ma vadakban gazdag erdőterület, de fejlett pincesorok, prэшázak valódi utcái jöhettek létre a lakott szövethez közeli délnyugati, déli peremeken. A szőlő mellett a gyümölcstermesztés is jelentős.

Szerencsére a mélyített pincék túlnyomó része is szép, eredeti állapotában megőrződött és az új elemek között is többnyire erős a **jellegzetes megoldások továbbörökítésének igénye**, továbbá az **egységes arculat** kialakítása is figyelemre méltó, ami az esetleges **turisztikai célú** jövőbeli fejlesztések szempontból is fontos.

A külsőségeken elszórtan még ezeken túl is találhatóak kisebb kertműveléses foltok, melyekhez szintén tartoznak épített elemek is.

Somogyacsai pincesor jellemző részletével, kerekeskút hagyományos anyaghasználattal (forrás: koppanyvolgy.com):

Gazdasági területek

A már említett, a település lakott részeitől távol található ma is hasznosított ipari, gazdasági **TSZ** területe több hosszú egyzintes gazdasági épületből és karámokból áll. Területe rendezett, nem minősül jelentős tájsebnek.

Somogyacsa délkeleti határában a patakparthoz lefutó réti terület élőhelyrekonstrukciós célú **bivalyrezervátumként** funkcionál, Gerézdpusztán pedig a halastavak mellett létesült **lovarda**.

A halastavak környezete:

Természeti területek, egyéb külterület

A település örökségeit bemutató fejezet természeti tájat ismertető részében bemutatott részletek mellett a kisparcellás kertművelés kivételével ide tartoznak a mezőgazdasági-, kivett- és egyéb különleges területek. Mivel a fiatal natúrpark tervezési területe kiterjed a teljes közigazgatási területre, indokolt az egységes kezelés, tervezés.

Gerézipusztai erdészház pihenőhely (forrás: koppanyvolgy.com):

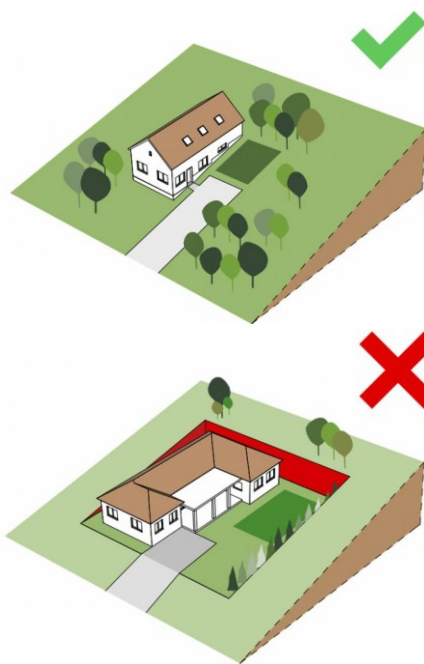

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

5

Terepalakítás

Építkezéskor a hullámos felszín, változatos morfológia miatt bizonyos mértékű terepalakításra a község teljes területén szükség van. Ilyen esetekben kerülendő a teraszos megoldás és a kiemelés, törekedni kell az épületek és kerítések süllyesztésére. A lábazat ilyen esetben mindig a képen látható módon egyenes felső vonallal rendelkezik, esetenként azonban meg is törhet.

Telepítés, magasság

A községben jellemzően **oldalhatárra, amennyire a terepviszonyok engedik az utca szabályozási vonalára párhuzamosan épült** egytraktusos lakóházak tekinthetők hagyományosnak. Minden esetben ügyeljünk a benapozási, árnyékolási jellemzők helyes, az oldalszomszédainkkal közösen átgondolt tervezésére.

Kerülendő az utca szabályozási vonalától **előrébb, vagy hátrébb elhelyezkedő** építkezés, mivel az rendezetlenséget sugall, kis eltérés is megtörheti a telekrendszer képét.

Tetőforma, tetőhajlásszög, héjazat

Somogyacsán a lapos szöget bezáró (35-45° körüli) **cseréptetők** tekinthetők **hagyományosnak és elfogadottnak**.

Szerencsére már ma is szép számmal találunk jó példákat felújított házak körében az illeszkedés igényével kivitelezett tetőszerkezetre is. **Mindig figyeljünk a jellemző részletek megóvására, beemelésére!**

Különösen kerülendő a fémesen csillogó bádoggal tetőfedés!

Ahogy a felújított tetőket bemutató mellékelt fotókon is látszik, kedvelt és hagyományosnak tekinthető az **égetett, hódfarkú kerámiacserépek** ívelt típusa, ám ma általánosan elterjedt az egyenesre vágott, esetleg hosszanti bordákkal ellátott kerámiacserép is. Általánosságban elmondható, hogy az elnyúlt téglalap alaprajzhoz ívelt, négyzeteshez közelítő alaprajzú épület, melléképítmény esetében egyenesre vágott típus javasolt.

A héjazat színe a natúrbarnától a középvrősig tekinthető hagyományosnak. A faluban ma már nem jellemző, de felhívjuk a figyelmet a nád-, zsúpfedés alkalmazásának tűzvédelmi veszélyeire, továbbá helyes és esztétikus karbantartásának nehézségeire.

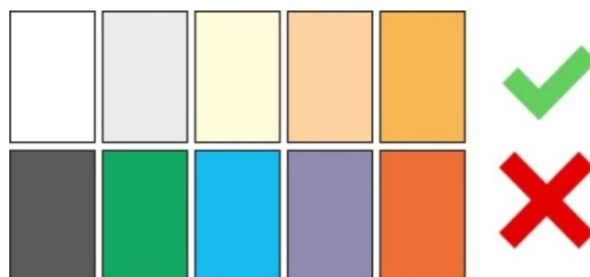

javaslatok: különösen kerüljük a leginkább üdülő- és hétvégi házas területekre jellemző ragasztott- bitumenzsindely fedést, valamint a kerámia-hatású nagyelemes műanyag- és fémszerkezeteket!

Homlokzat, oromzat

Hiába az utcára jellemző egységes telepítési- beépítési rend, tömegformálás, tetőalakítás, ha a tűzfal, épület fő tömege tekintetében nem érvényesül a harmóniára törekvés. Az egységes faluképben már akár egyetlen egy nem odaillő színű, díszítettségű megoldás képes lehet ennek jelentős csorbítására. Tekintsünk ezekre is úgy, mint kommunikációs eszközökre.

Hagyományosan a világos, főként fehér, vagy esetleg pasztelles napsárga, mész alapú festékkel fedett homlokzat tekinthető elfogadottnak és példaértékűnek.

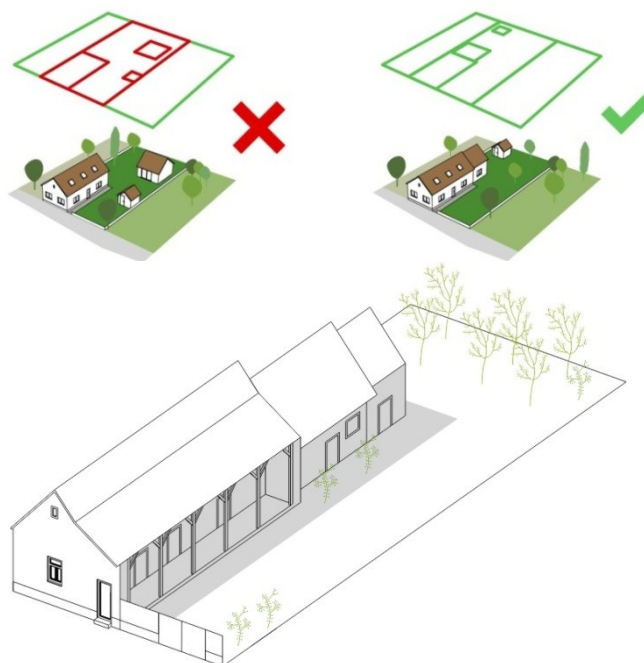

A mész nyugodt, élő hatást kelt, idővel beérik, különös természetességet kölcsönöz.

javaslatok: különösen kerülendő a hideg színek, mivel azok a térérzet szűkítését idézik elő, ez pedig a tágas, nyílt utcák hangulatával ellentétes irányba hat.

Udvari melléképítmények

A kertművelés hagyományairól, a telkek tagolódásáról is szó esett már korábban. Itt azért fontos újra elővenni, mivel általános látvány szalagtelkes kertekben a melléképítmények sora. Jellemző tulajdonosaik körében az egytraktusos hosszú házakhoz történő hozzáépítés. Ezt a példát követve a szabadon álló melléképületek is többnyire csak az udvar adott felét használva a lakóépületek mögött sorban helyezkednek el. Ellenkező esetben törekedjünk ezek olyan elhelyezésére, hogy azok ne uralják telkünk összképét, arányosak legyenek főépületünkkel.

Kertek, utcafrontok, zöldfelületek

A kertek, előkertek, utcafrontok megfelelő fásításával, évelők telepítésével a közösséget alkotók is hozzájárulnak a már említett **egészséges, inspiráló, innovatív, idelátogatók, átutazók számára is vonzó környezet** kialakításához. A községben is elterjedt és ajánlott örökzöld növényzet telepítése, hiszen a terület talaja igen kedvező ezek számára, ám tájidegen tujafélék helyett inkább a homoktűró fenyőféléket ajánljuk. Ugyancsak kerülendők a megyében és országosan is számos más helyen divatos banánfa, dísznád és bambuszfélék.

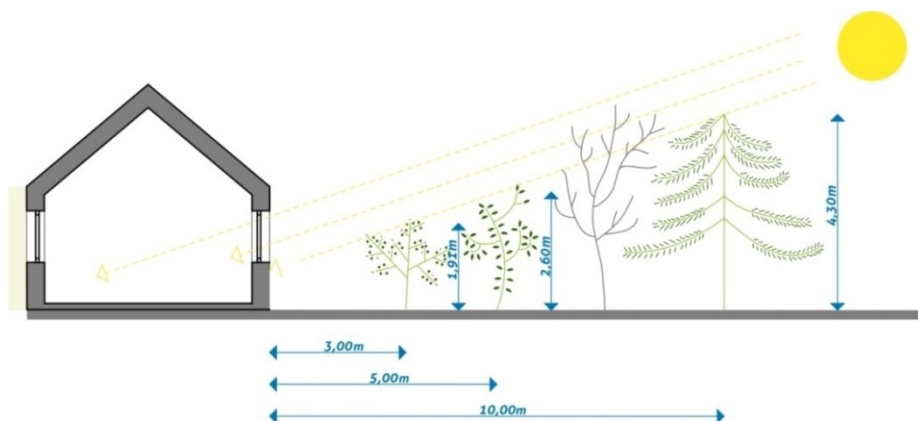
Egyes fajok, mint például a zöld juhar szerepel ugyan a **Közterületi Sorfák Jegyzékében** (Orlóczi L., 2005), azonban telepítésük továbbra sem ajánlott. **Mindenképpen javasoljuk az ökológiai viszonyok figyelembevételét is.**

Esztétikai és egészségügyi okokból is kerülendő nagyobb, összefüggő felületek zárt burkolattal történő lefedése. Járműbejárók esetén is fontoljuk meg csupán a nyomvonal gyeprácsos, vízáteresztő kavicsréteges, vagy tömörített talajos lefedését:

Előkertben, épületünk elé ne ültessünk magas szárnövésű fákat, cserjéket és a telepítés-, valamint a lombsűrűsége is ügyeljünk, hogy a zöldfelület ne takarja el épületünket és jellemző részleteit, ne képezzünk falat, mely elzár. Fontos, hogy a telepítési távolságokat is jól válasszuk meg, hiszen épületünk benapozása is függ ezektől az elemektől.

Téli delelési magasság mellett érvényes ajánlások déli tájolású házak esetében:

Légvezetékek

Sajnos e településen is problémát jelent a légvezetékek esztétikai képet is jelentős mértékben romboló hatása, érdemes lehet megvizsgálni, idővel ezeket hogyan lehetne itt is földkábelekké váltani, mivel sok esetben új telepítés esetén már csak kifejezetten ezek létesítését engedélyezik.

Fényszennyezés

A település jellegéből adódóan a közcélú világítások, közterületek megvilágításának ereje 22 óra után csökkenthető. Ennek figyelembevételével a magánjellegű megvilágításokat is érdemes így tervezni, amennyiben létük nem indokolt, esti órákra akár teljesen megszüntetni. Figyeljünk továbbá arra is, hogy ne használjunk 3000K feletti hideg színű fénykibocsájtó forrásokat, továbbá szórásirányuk fentről-lefelé történjen, ha szükséges terelőernyőket is használjunk, hogy ne zavarjuk a közlekedőket.

Falusias lakóterületek

Telepítés

Az egytraktusos hosszú házak hagyományos telekstruktúrája megmaradhatott, mivel a terepviszonyok sem teszik lehetővé ennek jelentős módosítását, a telkek kettévágásával nyerhető új utcák létrehozása nem volt releváns.

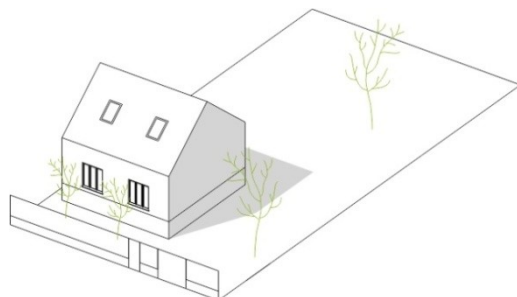
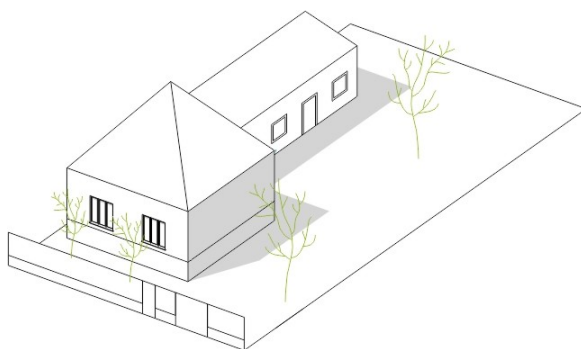
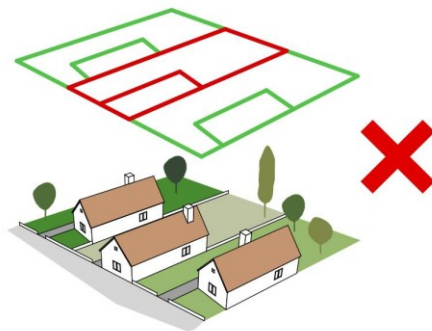
A tájjellegű nyitott faoszlopos oldaltornác kapcsolatot jelent szűkebb térség és a Balaton part településeivel is.

Az átalakulás, megújulás következtében létrejött négyzet alaprajzú átépítés, sátoztetős típusházak esetében ajánljuk a telek belseje felé történő, esetleg a lakóépület fő tömege által takart hozzáépítést, „L” alaprajz kialakítását, mely az utcai homlokzat rendjét sem töri meg, továbbá illeszkedik a falu arculatához.

Magasság, tetőformálás

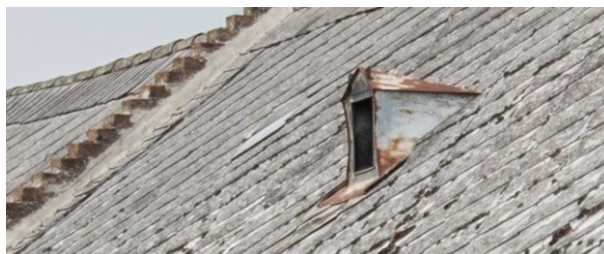
A falu sajátja az **egyszintes** építkezés.

Több szint létrehozása, szintterület-sűrűség megváltoztatása az illeszkedés igényével **tetőtér beépítéssel, térdfalmagasítás nélkül** javasolt, erre több helyen is szép számmal láthatunk már jó példákat a faluban. **Ilyen megoldás alkalmazásakor főépítményünk magasság érzetét és harmonikus megjelenését nagyban ronthatja a tető héjazatából kiemelkedő nyílászáró, tetőkibúvó, ezt mindenképp kerüljük.**

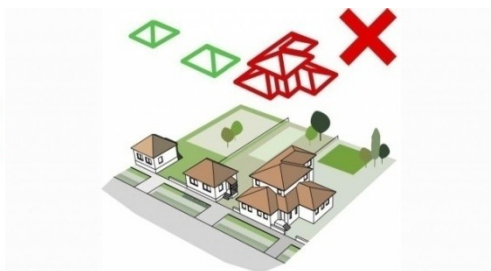
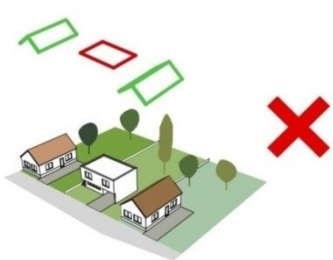

A tetőknek több fajtája is ismert, elfogadott a faluban. A legáltalánosabb egyszerű, nyugodt nyeregtető gerince sok esetben enyhe védelmi funkcióval jobbra díszítő elemek, tagozatok nélkül túlnyúlik a homlokzati vonalon. A nyeregtetős házak sajátossága, hogy a forma lehetőséget biztosít jellemző részletek, többnyire kettős homlokzati padlásszellőző ablakok kialakítására is.

Padlásszellőző ablakok a héjazaton is helyet kaphatnak, ezek színe natúr, a tetőfedéshez igazodik:

A település teljes területén kerülendő a lapostető, félnyeregtető, túlzottan alacsony szögnyílású, többszörösen összetett, tört gerincállású mediterrán típusú, kupolás, kúp, toronyszerű, ívelt fedélidomú tető kialakítása! Ugyancsak kerülendő a pontszerűen itt is megjelenő manzárdtető, mivel az itt e területen, mint például a közeli Törökkoppányban is esetleg közintézmények sajátja lehet.

Részben sváb hatásra elterjedté vált a dunántúli csonkakontyolt nyeregtető is. Az így kialakított kevésbé markáns oromzaton már nincs padlásszellőző és egyéb jellemző részlet, homlokzata azonban markánsabb tömeghatást kelt.

Homlokzat, oromzat

A falu lakossága eleinte a letisztult népi építészetre jellemző fehér színt és az egyszerű vakolatarchitektúrát részesítette előnyben.

Jellemzővé vált idővel a pasztelles színek használata is. Karakterjegy és átemelésre érdemes a sárga festéshez illő fehér kontúrvonalak használata, mely nyugodt kontraszthatás elérését biztosítja.

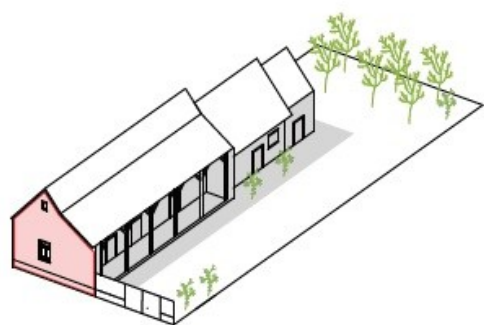
Jellegzetes csonkakontyolt tető
polgáris klasszicizáló
kontúrvonalakkal

Sváb hatás az enyhe almazöld szín is, mely esetében valóban ügyelnünk kell a megfelelő árnyalat megválasztására:

A homlokzat képét a nyílászárók ritmusa is nagyban meghatározza, ezért **a tornácok bejáratainak, könyöklőinek elfalazását, beépítését nem ajánljuk**, mivel így ugyanis jelentősen megváltoznak a homlokzati arányok. Javasoljuk legalább **vaknyílásként**, kontúrok, díszítések megőrzésével meghagyni ezeket.

A tetőtér beépítésének kérdéséhez visszatérve, homlokzatképzés szempontjából fontos, hogy **ablaknyílásokat utcai homlokzaton ne hozzunk létre**, mivel az szintén a kialakult arányok és a magasságérzet nem kívánt megváltozásával jár.

Jellemző részletek: építési év, monogram, szentkép

Szintén tájjelleg az oromzaton kalligráfiai igénnyel megjelölni a ház építésének évét, esetleg a tulajdonos, építő monogramját. Somogyacsán erre kevés példát láthatunk ma, érdemes a szomszédos településeken is keresni a jó példákat. Jelentős felújítás, új építés esetén is alkalmazható ez a díszítés.

Általában a kettős padlásszellőző között a ház középvonalán „ült” egy szentábrázolás, mely még ma is látható Somogyacsán. Sajnos azonban kevés ilyen maradhatott meg, ezért is fontos ismernünk ennek hagyományát:

Nyílászárók

Az ablakok jellemzően többosztatúak, álló formátumúak, fa kerettel rendelkeznek, mely világosabb dió, vagy sötétebb tölgyes árnyalatú. A természetes faanyag kellemes kontraszthatást képes kelteni. Ez főként az egyszerű fehér tűzfal esetében érdekes. Zsalugáter, spaletta korábban is jellemző volt a faluban, ezek ma újra igen kedvelt, ráadásul a redőnyöknél kellemesebb és jóval esztétikusabb megoldások.

Redőny használata esetén mindenképp törekedjünk a redőnytök süllyesztésére, beltéri elhelyezésére, esetleg fa kivitelezés, vagy legalább fahatású színhasználatra.

Javaslat: nagyobb összefüggő felületek helyett törekedjünk több kisebb, páros számú nyílás kialakítására.

Kerüljük a gipsz, polisztirol díszeket, kereteket, helyettük minden esetben törekedjünk egyszerű festés, vagy természetes anyag használatára.

Több kisebb egységből álló nyílásritmus, hagyományos díszítés és hozzá illeszkedő színű süllyesztett redőny:

Lábazatok

Az épületek lábazata hagyományosan **vastagon világosszürkére festett**, vagy vöröses színű, többnyire **terméskővel** rakott, fugázatlan, vagy festett. Figyeljünk továbbá arra is, hogy a **kerítések talpzata illeszkedjen épületünk lábazatához!**

A házakra jellemző, hogy tömegük lentről felfelé haladva enyhül (eredendően kő, vályogtégla, fa), a lábazat ezért igen hangsúlyos, esetleg enyhén előreugrik.

Javaslatok: kerülendő a természetes anyagoktól eltérő, archaizáló, műköves berakás, továbbá a homlokzattal és nyílászárókkal nem harmonizáló festés.

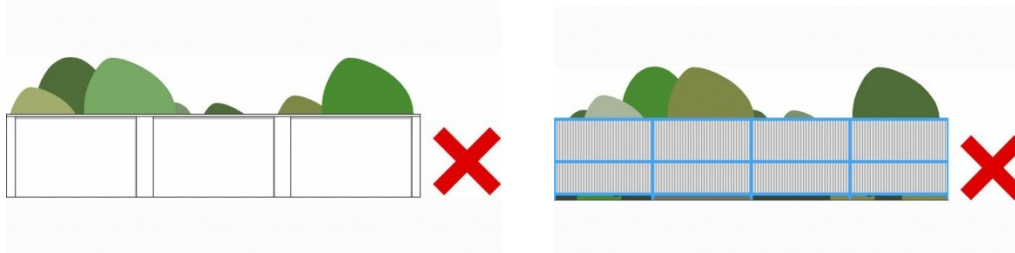

Kerítések, kapuk

A település egészére a kismértékű forgalom miatt is a **kifejezetten alacsony áttört, félig áttört kerítések** a jellemzőek. Talapzatuk jellemzően kőből épül, maximum 60 cm magas, követi a terepadottságokat. A kerítés, kapu felső vonala ajánlásunk szerint vízszintes.

Javaslatok: kerüljük a tömör kerítés használatát, főként a fémlemezes telekhatár kialakítását!

Telken belül csakis áttört kerítés alkalmazható!

Az általános javaslatokon túlmenően ki kell emelnünk a ma igen értékesnek számító, nem ritkán az 1900-as évek elejéről megmaradt **Haidekker-típusú**, vagy ahhoz hasonló díszes kerítések meglétét, melyek a műkovácsolt társaik szép és igényes ellenpéldái. Ma kevés ilyen található a településen. A megőrzést indokolja, hogy ezzel a típussal a környező településeken is találkozhatunk, ezért tehát ez esetben is tájjellegről van szó:

Gerézdpusztán a főúttól bentebb történő építkezés, Somogyacsán pedig a zsákfalú jelleg nyugodtságához illeszkedik a talapzat nélküli függőleges lécezésű telekhatár is.

Nagyobb oldalhatár esetén a „takarékos” vízszintes deszkázás is elfogadott, ám ennek karbantartási nehézségeire fel kell hívjuk a figyelmet.

Udvari melléképítmények

A hozzátoldott építmények közül a sor végét általában egy a majorsági épületekre jellemző téglaberakásos, a markáns tömeghatást ellensúlyozandó boltíves nyílászárókat alkalmazó, a főépület oldalfalától esetleg enyhén kiugró és a tetőgerinc vonalát is megtörő gazdasági épület állt, ám kevés ilyen megoldás maradt fenn a faluban.

Ugyancsak eltűnő érték a módosabb létet is jelző, a gazdasági kert végében található, a főépületre merőleges, szárazkapuval is ellátott gazdasági épület, tároló. E két gazdasági építménytípusra szintén számos jó példát találhatunk a szomszédos településeken.

Jellemző részlet: kerekeskút, borospince

A kerekeskút általában a hosszú ház közepén található konyhájával szemben, a lakóudvar közepén helyezkedett el.

A süllyesztett borospincéket Gerézdpusztán és Somogyacsán is megtaláljuk, akár egészen a utcai kerítés közelében is létesülhettek, de elhelyezésük változó. Felépítésük vakolatlan téglá, ajtajuk spalettás, jellemzően boltíves. Sok közülük fehér meszelést kapott.

Érdekes tájolású utcára néző pince. További jó példák a kerítés, az udvari fedett pavilon és pasztelles színek, a hagyományos tető:

Pincesorok, kertes területek

A közös múlt okán és az egységes falukép megőrzése szempontjából anyaghasználat, szín- és formavilág tekintetében az ófalu településrészre megállapított és általános érvényű ajánlásokat tekintjük irányadónak, miszerint igyekezzünk természetes, helyben előforduló anyagok felhasználására, beépítésére, **35-45° közötti cseréptetős nyeregtető, oromfalas, tömés szerkezetű épületek** kialakítására, fehér, pasztellszínek használatára, több kisebb nyílászáró létesítésére.

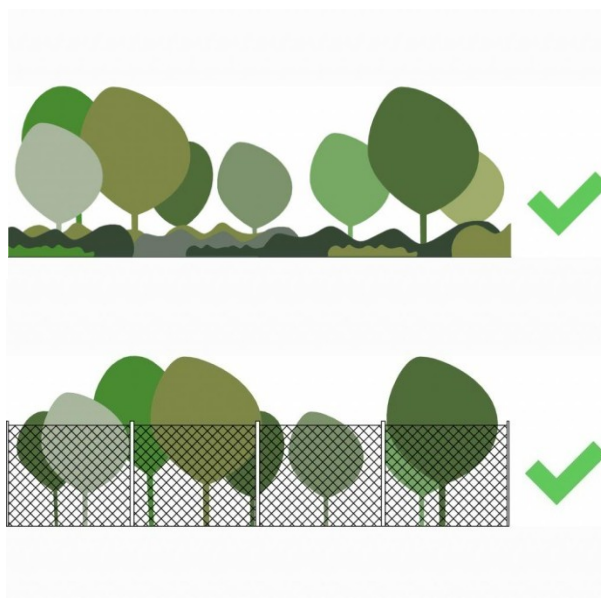
Javasoljuk továbbá az építés, felújítás évét, akár a tulajdonos nevének kezdőbetűit ízlésesen, a faluban használt formátumban oromzaton, vagy ajtó felett, akár a szemöldökgerendán megjeleníteni.

Telepítés

Épületek itt csakis szabadon álló módon, lehetőség szerint prérházal egybeépített süllyesztett pincével létesíthetőek. Ahhoz, hogy a rendezettség fennmaradjon, igazodjunk a dűlőkben kialakult struktúrákhoz, továbbá mellékrendeltetésű épületeinket is a faluban ajánlott módon helyezzük el földterületünkön.

Kerítések

Javasoltjuk építmények körüli kerítések teljes elhagyását, hiszen telek védelme szempontjából ez itt másodlagos. Telekhatárnak telepíthetünk esetleg drótfonatos, vadvédelmi hálós típusokat, de kerüljük a betonoszlopokat, helyettük időtálló fát használjunk. A nagy telekméretek esetében a vízszintes deszkás kivitelezést a karbantartás nehézségei miatt itt sem ajánljuk.

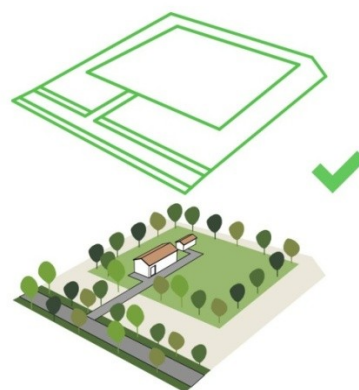

Gazdasági területek

Amennyiben lehet, főként új építkezések, átalakítások esetében igyekezni kell a kézikönyvben korábban leírt településkaraktert meghatározó tömegalakítási módok, térformáló megoldások, színek, zöldfelületi ajánlások, zaj- és fényszennyezési korlátozások megvalósítására. **Kerüljük a kirívó színeket, a falu arculatához nem illeszkedő táblák, cégérek használatát!**

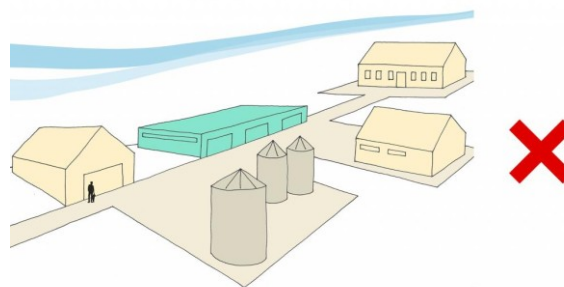
Zöldfelületek

A TSZ telephelye jelenlegi formájában védelmi szempontból megfelelő **keretező és takarófásítással** rendelkezik.

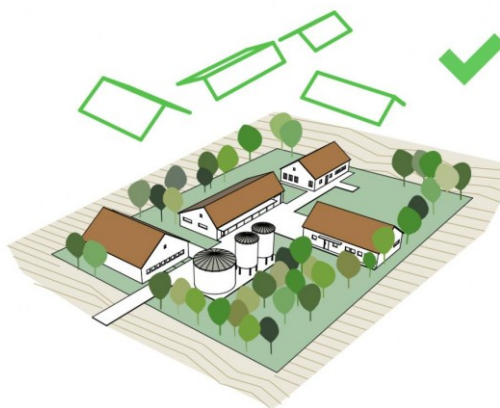
Tetőforma, tetőhajlásszög:

Lapos, illetve fűrészfog tetőt csak abban az esetben használunk, ha az az áthidalni kívánt távolságok (legalább 8 méter) méretéből adódóan statikailag indokolt! Ellenkező esetben **30-45° közötti tető** építhető.

Anyaghasználat

Fém felépítést csarnoképületek esetében is csak abban az esetben használunk, ha az valóban indokolt!

Kerítések

Javaslatunk itt is, mint a kertes területeken a drótfonatos, vadvédelmi hálós típusok alkalmazása. Ugyancsak kerüljük a betonoszlopokat, helyettük időtálló fát használjunk.

Természeti területek, egyéb külterület

A rendezett, kiterjedt külterületen a Nemzeti Ökológiai Hálózat elemeire vonatkozó általános előírásoknak is megfelelően minden esetben kerülendőek a tájidegen műtárgyak, tájképet zavaró, táji potenciált degradáló létesítmények. Természetesen nem végezhető a természetvédelem céljaival ellentétes fásítás sem.

Javaslatok: törekedjünk a tájba illeszkedő, megfelelő megjelenésű, az élővilágot és a tájképet sem zavaróan elhelyezett természetes anyagokból épülő tereptárgyak létesítésére.

Somogyacsa külterületén helyi **térségi és európai jelentőségű túraútvonal** is áthalad, de ezen kívül is sok út-, földútszakasz, erdészeti út is járható, kerékpározható. Ennek következtében a Koppányvölgy sétaútvonalához is kapcsolódóan ajánljuk további **közjóléti berendezések**, mint például paddal ellátott, esetleg fedett pihenőhelyek kialakítását, ami az aktív kikapcsolódást keresőket kiszolgáló **ökológiai szemléletű** fejlesztésének szempontjából is fontos lehet. **Érdemes lehet továbbá a környezeti viselkedéskultúráról és az erdei- valamint kerékpáros közlekedés szabályairól is információs táblákat kihelyezni, ezzel is segítve a védett és értékes területek állapotának megőrzését.**

Kerítések

Erdőterületen kerítést létesíteni csak ideiglenesen, természetvédelmi, vad- és erdőgazdálkodási célból lehet. Ennek formája leginkább drótfonatos vadháló legyen.

JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

E gondolatébresztő fejezet célja a teljesség igénye nélkül bemutatni a település még nem ismertett további általános jó példáit, különös tekintettel az új építkezésekre, felújításokra, támpontokat, ötleteket adva a jövőben itt tervezők számára.

Megfelelő színek és minták az utca felől, tipikus tartószerkezettel rendelkező faoszlopok, hasznosított hátsó gazdasági épület és kerekeskút, áttört léckerítés:

A szentkép sajnos hiányzik, de a helye nem lett felszámolva. Klasszicizáló díszítések, továbbá a sárga és zöld színek ízléses, polgárihasználata:

Az Ady endre utca elejének egymáshoz illeszkedő házai:

A déli, zöldfelületekkel jól ellátott területhez illeszkedő egységes zöld színhasználat, eredeti, homogén tetőhéjazat:

Fontos, hogy felújítás alkalmával a teljes héjazaton ugyanolyan formájú és színű cserepeket alkalmazzunk, kerüljük az eklektikus megjelenést.

Főépülethez illeszkedő melléképítmények, rendezett udvar, fa hatású redőny. Szép példa a tornác lezárása helyett élő, fény és légáteresztő részleges növényfuttatás:

„L” alaprajz esetén a hátsó épületszárny rendelkezik tornáccal, mögötte pince látható. Egybefüggő üvegfelület helyett osztott, redőny nélküli ablakok:

Egyszerű parasztház letisztult, harmonikus felújítása:

Tornác megőrzése, hátsó kiszélesítése:

A 20. század elején (a képen egy 1928-ban épült lakóház) itt is megjelenik a teljes felfalazáshoz használt vakolatlan sárga kistégla, amire a faluban is több példát láthatunk. Ugyancsak már a 20. század elejére jellemző a lent látható boltívesre faragott oszlopfődíszítés:

Szintén múlt századi polgáriás modorú építkezési jegy az enyhe kiszögellés. Jó példa a süllyesztett épületen a lábazat és a paszterszínek harmóniája:

Egyedi spalettás ablakkivágás:

Felújítás alatt álló épület. Bontott téglá használata, tornác megfiatalítása:

A faluban ritkábban használt vörösés kontúrvonalak, tájjellegű sorminta és Haidekker-típusú kerítés:

Alaprajzhoz illő egyenesre vágott natúr kerámiacserepes héjazat, spalettás ablakok, vasalt kapu faragott oszlopfejekkel. A ház előtti növényzet megfelelő sűrűségű, nem takarja a ház jellemző részleteit:

Korábban valószínűleg egy nagyobb ablak példás kettéosztása, a Haidekker kerítés mögött alacsony cserjék, vörösés lábazat:

Jellemző kontúrvonalak, jól kialakított előkert és kerítésvonal:

Klasszicizáló, már-már barokkosan ívelt homlokzatdíszek, kifejezetten alacsony talapzat nélküli kerítés:

Két épületszárny egységes
nyílászárókkal és héjazattal:

Kívánt módon felújított
gazdasági épület:

Egyedi darabokat is tartalmazó bontott téglából épült oszlopok:

Fedőköves kerítésoszlopok, rendezett kert, áttört kerítés a hátsókert felé is:

Az önkormányzat polgáris tömegformálású enyhe paszellszíneket alkalmazó épülete.

A ravatalozó helyén korábban lapostetőű épület állt, mely nem illeszkedett a településképbbe. Ez mára szerencsésen megváltozott:

Egyedi, saját készítésű épületünkhöz illeszkedő házszaámok, névtáblák, postaládák, jelképek használatával barátságosabbá varázsolhatjuk otthonunkat és az utcát:

JÓ PÉLDÁK:

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK,

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

7

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Az utcabútorok, tereptárgyak, térplasztikák, installációk elhelyezésének, kialakításának illeszkednie kell a község és közterületei karakteréhez, arculatához. Ügyelni kell a helyes méretarányok megtartására is. Amennyiben lehetséges, ezek esetében is igyekezzünk helyi, természetes anyagokat használni.

Ilyen sajátos építményfajták lehetnek: a hirdetőtáblák, cégérek, információs- és jelzőtáblák, padok és ülőhelyek, pavilonok, kerékpártárolók, hulladékgyűjtők, utca- és közterületnév táblák.

A kül- és belterületen található elemeknek, mint már arra többször is kitértünk egységes arculatot kell tükrözniük.

Főként fedett pavilonok, hirdetőtáblák esetében általánosan elterjedt megoldás a zsindely használata, ám ez itt kevésbé honosodott meg.

Reklámtáblák megvilágításakor vegyük figyelembe a fényszennyezés csökkentésére vonatkozó általános javaslatokat.

Ne használjunk villogócsöves, zavaró frekvenciatartományú fényeket!

Kulturális örökségelem, jókarban tartott budapesti gyártmányú tűzoltókocsi a 20. század elejéről

Fedett buszváró:

Egységes üdvözlőtáblák Somogyacsán és Gerézdpusztán:

Információs és turisztikai célú táblák:

Szőlőhegyi pihenőhely térségben
egységes környezete padokkal,
kemencékkel a Koppányvölgy sétaút
vonalán (forrás: koppanyvolgy.com):

Reklámfelületeink, egyéb információs és hirdetőberendezéseink, ahogy például a bemutatott egyedi házszámok is szintén illeszkedjenek épületünk homlokzatához, másrészt a településarculathoz is. Kerüljük a túlzottan összetett, túlméretezett megoldásokat, a gyöngyház, csillogó és fémes felületeket. A falu jellegéből adódóan elsődleges szempont a tájékoztatás, a szolid figyelemfelhívás.

Ritka, szép formái a szocialista realizmus jellegzetes feliratainak, emlékeinek megőrzésének:

Érdekesség, hogy a sátortetős típusházak geometrikus homlokzati motívumainak is van nemzetközileg elismert munkásságú gyűjtője, Katharina Roters, akinek tanulmánya a Századvég folyóiratban is megjelent, de „Hungarian Cubes” címmel önálló könyvet is kiadott.

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Napelemek, napkollektorok

Magyarországon is egyre elterjedtebb a napenergia felhasználása. A hőt fejlesztő napkollektorok mellett az energiatermelő napelemek településképi szempontból kevésbé zavaró kialakításúak, ám minden esetben **igyekezni kell az utcafronttól távol, ha lehet akár hátsó mellékrendeltetésű épületeken elhelyezni ezeket a paneleket.** Ma még kevésbé elterjedt és drága megoldás a településkép védelmi elvárásokra reflektáló, héjazatba simuló, cserépként beépíthető napelem rendszer, így azt javasoljuk, a tető síkjától maximum tíz fokos szöget bezárólag, egységes tömbben szereljük fel energiatermelő egységeinket.

Jó példa más településről

Parabola, légkondicionáló, parapet szellőző, riasztó

Az utcai homlokzatra ne helyezzünk parabolaantennát, légkondicionáló berendezés külső egységét, illetve ha lehet parapet szellőzőt és turbó kazán kivezető kéményét se, valamint közművezeték se helyezzünk el közterületről látható módon. Ezek mind megbontják a homlokzat, tornác egységét, még akkor is, ha egy minden egyéb szempontból szépen felújított, megőrzött, vagy akár új építésű épületről beszélünk. Ezeket a tárgyakat, ha csak nem különösen indokolt más megoldás, a ház hátsókert felé néző falfelületére szereljük fel.

A riasztóberendezések külső egysége a legszebb homlokzat látványát is meg tudja bontani. Nem javasolt a berendezést a főhomlokzat közepére helyezni, hanem esztétikusabb és településképileg is szerencsésebb hely az oldalhomlokzat, esetleg egy takart hely, hiszen a legtöbb esetben nem a fény, hanem a hangjelzés és a biztonsági szolgálathoz való közvetlen kapcsolat a lényeges a riasztás folyamatában. A riasztó rendszer szirénáját úgy javasolt elhelyezni, hogy a fényjelzés utcáról/közútról látható legyen, de alkalmazkodjon a homlokzat rendjéhez.

Süllyesztett elhelyezés a
szomszédos Törökkoppányon

VÁROSÖKOLÓGIA Bt.

Készült Somogyacsa Község Önkormányzata megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

Polgármester: Harkány Sándor

Főépítész: R. Takács Eszter

Szerzők: Virág Attila, Tóth Norbert

Fotók: Tóth Norbert, Pabar Ágnes

Drónfotók: Városökológia Bt.

Ábrák: Tóth Norbert; Lechner Lajos Tudásközpont Nonprofit Kft.; Fenntartható fejlesztés - várostervezési útmutató; szerk.: Lukovich Tamás - Mogyorósi Katalin, TERC Budapest, 2013

Grafikai tervezés:

lefties
DESIGN

A kiadvány a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. védelme alatt áll.

